

ÅRSSKRIFT 2021

Havndal kirke

HAVNDAL EGNSARKIV

Indholdsfortegnelse

	Side
Havndal Kirke.....	3
Maler Th. Ulrichsen.....	7
Kærhuset	9
Aldershvile.....	17
Branden på Toftegaard 1920.....	29
Arkivets kontaktoplysninger m.m.....	32

Billeder i årsskriftet:

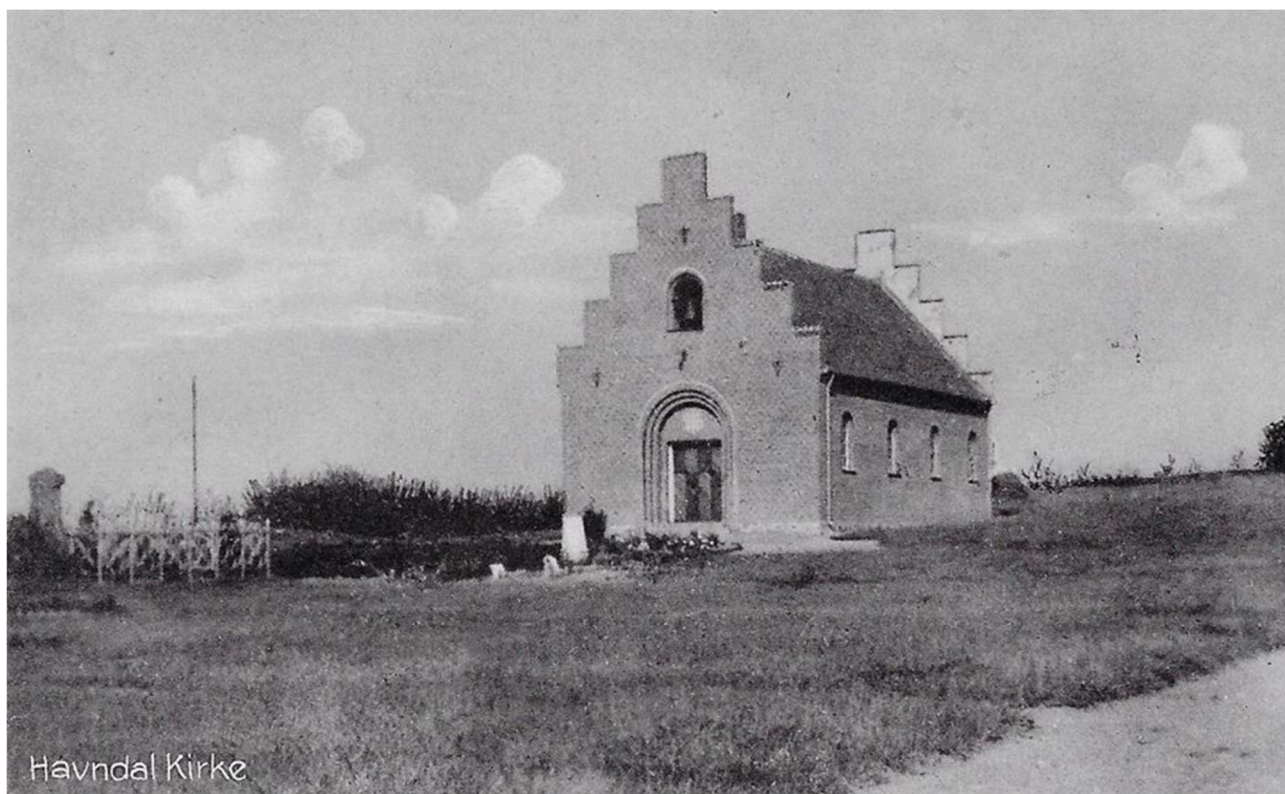
*Hvor fotograf ikke er anført, er enten arkivets egne billeder anvendt
eller fotografen er ukendt.*

Havndal Kirke

Af Lydia Jensen og Ole Haugaard Jensen i 2003

En af de større opgaver, som sognets menighedsråd i tidens løb har beskæftiget sig med, er opførelsen af Havndal Kirke.

Omkring 1920 opstod tanken om, at der var behov for en kirke i Havndal. Dels var indbyggertallet i Havndal stærkt voksende, efter at banen var anlagt, og dels ville kirkegården i Udbyneder efter al sandsynlighed snart blive for lille.

Havndal kirke 1930. Til venstre ses Jens Chr. Hagensens gravsted

I 1923 skabtes den økonomiske basis for, at man kunne arbejde videre med tanken, idet landpost Jens Chr. Hagensen og hustruen Johanne Marie oprettede en fond, hvis bestemmelse lød på, at deres efterladenskaber efter den sidstes død skulle gå til fordel for en kirke i Havndal. Imidlertid døde Jens Chr. Hagensen, inden arbejdet kom så vidt, og hans enke fik tilføjet i fundatsen, at hans kiste flyttes fra Udbyneder til Havndal, når kirkegården var færdig. Den oprettede fond var på 7.000 kr., og andre 7.000 kr. indkom

senere, da Marie Hagensen havde solgt parrets villa (Vandværksvej 5). Der blev nedsat et udvalg til at bestyre fonden. Udvalgets medlemmer var bankbestyrer N.C. Møller, ølhandler Jens Nielsen og som formand skomager P.L. Pedersen.

Udvalget mødtes med menighedsrådet 2. juni 1924 for at drøfte planerne om en kirke, men mødet ender åbenbart negativt, idet pastor Niels Kjersgaard mener, at det er unødvendigt at bygge en kirke i Havndal. Det er der ingen brug for.

Den 28. oktober samme år er der dog møde igen, denne gang med beboerne, og her vedtages det, at sagen skal fremmes. Der blev nedsat endnu et udvalg, som sammen med det bestående udvalg fik til opgave at finde en egnet plads og skaffe penge til at indkøbe jord. Medlemmer af dette udvalg blev Søren Andersen, Søren Hjorth og A.M. Nielsen.

30. november holdes møde, hvor udvalget har to forskellige tilbud på jord, dels fra slagter S.A. Henriksen, og dels fra Johannes Laursen. Udvalget sender brev til menighedsrådet, hvor man redegør for tilbudene.

Det følgende år 23. marts syner provstiudvalget de to jordstykker, og det foretrækker det stykke, som tilhører S.A. Henriksen. Også beboerne beser jordstykket, og da S.A. Henriksen yderligere sætter prisen ned fra 1.500 kr. til 1.000 kr., beslutter man at købe. Skødet bliver underskrevet 19. april 1925.

Udvalget skaffer penge til det videre arbejde gennem bidragslister, som man kan tegne sig på, og man får på denne måde tegnet bidrag på i alt 2.269 kr. Dette blev fremlagt på et møde den 22. juni, hvor listerne bliver tinglyst. Åbenbart har der for nogens vedkommende været problemer, når pengene skulle falde, for på et møde i august bliver det overladt Jens Nielsen at inddrive restancerne.

På mødet 1. oktober 1925 foreligger Kirkeministeriets godkendelse af jordstykket til annekskirkegård, når arealet er blevet drænet. Arbejdet med dræningen og anlæggelsen af kirkegården bliver derefter sat i værk, og den beplantede og indhegnede kirkegård kan 4. marts 1927 overtages af

menighedsrådet. Samtidig ansættes Hans Hansen som graver til en løn af 200 kr. om året.

I mellemtiden i september 1926 er udvalget, der skulle bestyre fonden, blevet opløst, og fuldmagten til at disponere over fonden er overgået til menighedsrådet, i øvrigt i fuld forståelse med Johanne Marie Hagensen, som selv var til stede på mødet.

Der arbejdes nu videre med planen om at afdrage på et lån, som menighedsrådet må optage til opførelse af kapellet.

Herefter nedsættes der et byggeudvalg bestående af manufakturhandler Hans Martens og gårdejer Carl Erikstrup. Arkitekt på opgaven bliver murermester Niels Christensen, Hald. Man beser kapellet i Assens og bestemmer sig for at bygge et i samme stil.

27. januar 1928 overdrages byggeriet i entreprise til Laursen og Kouring for 11.910 kr. Senere får murerne dog yderligere 50 kr. for at bruge røde sten. Den 14. december 1928 står kapellet så færdigt. Foreløbig jo kun et kapel, men dog med tilsagn om, at der må holdes 2 månedlige gudstjenester, hvis beboerne i Havndal selv vil bekoste alterkalk, pris 700 kr., hvad man gik ind for på et beboermøde. En kirkeklokke er også kommet til, skænket af en anonym giver.

Menighedsrådet søger ministeriet om tilladelse til at bruge kapellet som kirkesal, og svaret derfra foreligger 26. juni 1929. Betingelsen for at kapellet må bruges til kirkelige handlinger er, at havndalbeboerne skal bekoste prædikestol, døbefont, knæfald og hvad der ellers skal bruges til alterbordet. 28. september 1929 er der møde om sagen. Ministeriet har forkastet det første tilbud på de nødvendige ting til salen. Der måtte derfor indhentes nye tegninger og tilbud fra en arkitekt i Aalborg, og denne gang blev det godtaget i ministeriet.

Det kostede naturligvis penge, og på et møde 21. januar 1930 konstateredes det, at det indsamlede beløb på 2.007 kr. var for lille. Derfor fortsatte indsamlingen, og frem til mødet 25. marts er der indsamlet yderligere 2.084

kr. og senere kommer endnu 1.043 kr. I alt har beboerne i Havndal ydet 8.103 kr. til køb af jord, anlæg af kirkegård og inventar til kirkesalen. Indvielsen til kirkesal foregik 2. søndag i advent 1930, hvor den gejstlige procession udgik fra skolen. Manufakturhandler Hans Martens blev den første kirkeværge.

* * *

Artiklen, der blev bragt i Udbyneder-Kastbjerg Kirke- og Sogneblad nr. 1 i 2003, er skrevet i anledning af markering af MENIGHEDSRÅDENE 100 ÅR.

Kirken ca. 1970

En populær maler i 1940'erne

Havndal Kro 1940 - billedet hænger på Havndal Egnsarkiv

Th. Ulrichsen var en slags naturalie-maler, da han boede i Havndal-Kastbjerg.

Tegner og maler Theodor Ulrichsen, der som kunstner gjorde Mariager Fjord-området i 1940'erne og hvis akvareller, tegninger og portrætter findes utallige steder i lokale hjem, var født 28. maj 1905.

Den 15. september 1929 blev han viet i Sengeløse kirke til Kamma Christensen, født 25. september 1908.

Der er flere beretninger om, at Ulrichsen var en art naturalie-maler.

Efter devisen: - Jeg laver et billede til dig, så får jeg et eller andet til gengæld

Dette et-eller-andet kunne være spiseligt eller drikkeligt, men det kunne også være 30-40 kr. for et billede af en gård eller et hus.

Flere samstemmende beretninger, vi har lyttet til, fortæller, at Ulrichsen ikke spandt guld på sin kunst. Langtfra.

Han var en flittig kunstner, men han fik ikke rigtig noget for sit arbejde, hedder det.

Ifølge folketællingen 1940 boede familien på det tidspunkt på Lille Valdal ved Havndal. 3 børn blev anført: Torben født 1930, Finn født 1932 og Morten født 1939. Herfra gik de 2 store børn i skole i Havndal. Senere flyttede familien til Kastbjerg. Efter nogle år her forsvandt familien. Måske mod København.

Slagnumre i kunsthåndlen

I det mindste er det en kendsgerning, at Ulrichsen i sine sidste leveår lavede en del billeder fra København. Mange blev slagnumre i kunsthandlerbutikker.

I bogen 'Kunst under hammeren 1992' er der f.eks. denne passus om Ulrichsen:

- *Det er meget få malere i nyere tid, som har gjort i københavnske billeder. Men kunsthandlerbutikkerne har haft mange slagnumre at byde på.*
- *En årrække, i særlig grad i 60'erne og 70'erne, nød **Th. Ulrichsen**, Lis Bjergsted, Th. Nygaard og flere andre stor popularitet. Disse malere havde en overgang problemer med at klare efterspørgslen, selv om kvaliteten og prisen slet ikke lå på højde med Paul Fischer og de andre kendte.*
- *Men folk kunne lide deres billeder.*
- *Når f.eks. HK-afdelinger rundt i landet havde jubilæum, så var det meget almindeligt, at hovedafdelingen gav dem et københavnerbillede af Lis Bjergsted eller Th. Nygaard med et flot messingskilt på.*
- *Fagforeningen har købt stort ind af disse i kunstnerisk henseende mindre betydningsfulde malere. Idag er der ingen efterspørgsel efter dem. (1999)*

Ingen dyr kunstner

Artiklen (i uddrag) er skrevet af forfatteren Preben Juul Madsen. Han har bl.a. fået udgivet en del årbøger om kunst.

Th. Ulrichsen blev kun 65 år. Han var som nævnt født i 1905, døde i 1970.

Da han gjorde Mariager Fjord i 1940'erne, var han således en mand i sin bedste alder.

Vi har ladet os fortælle, at flere af Ulrichsens billeder opnåede høje priser. Omkring 25.000 kr. pr. stk. Er det tilfældet, må køberne ærgre sig i dag.

Det sker, at Ulrichsen-billeder kommer under hammeren, og fra årbog 1994 er der to eksempler på auktionshandel.

Det ene var et landsbymotiv. Det fik hammerslag ved 600 kr. Det andet et gadeparti. Det gik for 550 kr.

Om alting er: Folk kunne li' Ulrichsens billeder. De hænger (stadig) mange steder, og lokalt fortæller de historie. Ulrichsen tegnede det, han så. Derfor også huse og ejendomme eller træer, som i dag er borte.

Kilde: Jørgen Toubro, Amtsavisen 1. juni 1999

* * *

Kærhuset

Fotograf: Frits Marcussen 1957

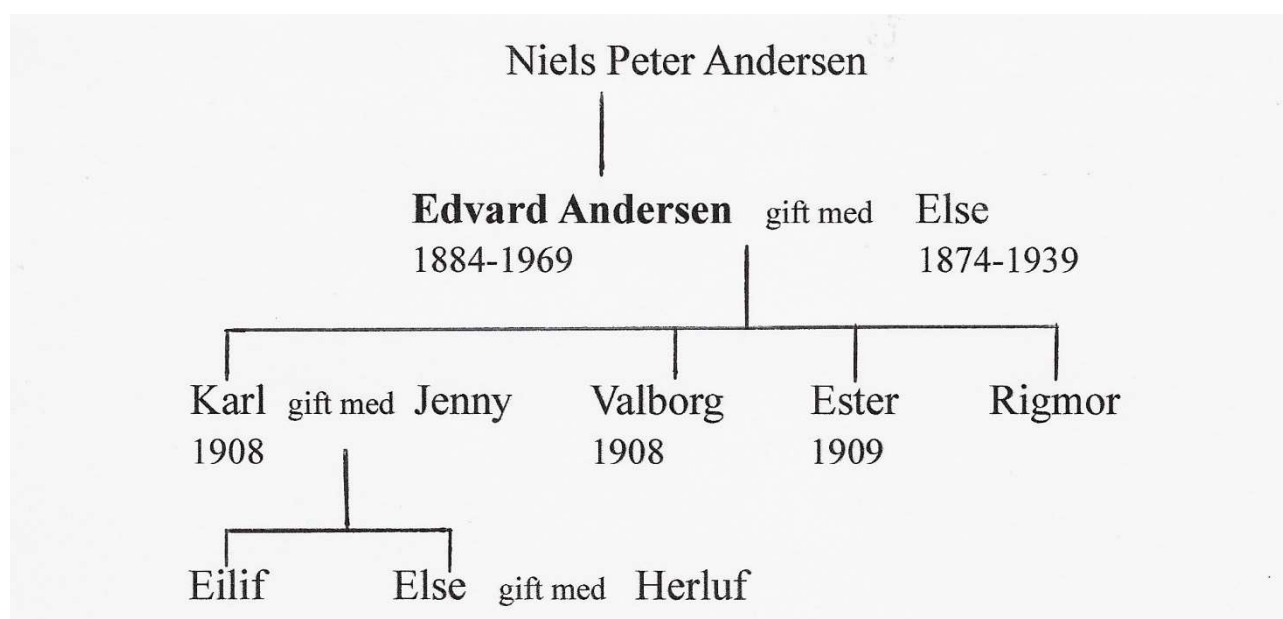
På grundlag af optegnelse og research af fru Sysse Skovholm, Bjellerup-parken i Randers, kan der gives følgende lettere redigeret fortælling om det sidst bevarede hus fra området Gl. Trudsholm ved Havndal.

Kærhuset og de omliggende (nu øde) ejendomme har sikkert været fæstegårde under Trudsholm. Foruden Kærhuset har der ligget 2 ejendomme tæt ved siden af hinanden, lige over broen. Ude på pynten lå Nyhus. Under bakkerne ligger Troldhuset, og samme sted er der rester af en meget gammel gård, der hed Eriksborg.

Hvor gammel Kærhuset er, vides ikke på nuværende tidspunkt. Forhåbentligt får vi det opklaret. Karl Andersen har til Sysse Skovholm fortalt, at han mente, det var ca. 200 år gammel.

På ejendommen til højre efter broen blev Edvard Andersen født. Hans far hed Niels Peter Andersen og stammede fra Vendsyssel. Sønnen Edvard (06.09.1884 - 05.02.1969) blev gift med Else (03.04.1874 - 26.12.1939), og sammen er de sikkert flyttet ind i Kærhuset ved deres giftermål. Else og Edwards grave findes på Kastbjerg kirkegård. Han var således enkemand i 30 år, men hans kone var jo også 10 år ældre.

Deres første børn, tvillingerne Karl og Valborg, er født i 1908. Endvidere var der 2 piger, Ester og Rigmor. Ester (1909 - 1974) boede i Havndal. Karl besøgte Kærhuset i sommeren 1973 og fortalte en del om familien og huset. Karls datter Else har også med sin mand Herluf været på besøg. De bor i Råsted og fortalte meget om huset.

Det var et fattigt og nøjsomt liv, der levedes i Kærhuset, men der var et godt familieforhold og et godt forhold mellem naboerne på de små ejendomme. Den mest centrale skikkelse, Edvard, var lun og humoristisk.

Edvard og godsejeren fra Trudsholm var lige gamle og havde gået i skole sammen. Derfor kneb det lidt med respekten fra Edvards side. De to var De's, men kunne ellers sige alting til hinanden. Edvard, der forpagtede ejendommen, ville ikke koste noget på den, og godsejeren ville heller ikke. Engang neglede Edvard en luge fra naboejendommen, der var øde og forladt. Det opdagede godsejeren.

- De har stjålet en luge, Edvard!
- Ja, det hår a.
- Vil De levere den tilbage?
- Næj, a vel sgu itt!

Og lugen blev, hvor den var!

Karl blev gift i 1933 i Kastbjerg kirke. Han og hans kone Jenny + 2 børn boede en del år sammen med Edvard og Ester i Kærhuset. Karl var daglejer på Fuglsø, flyttede siden til Havndal og bor nu sammen med en søn i Udbyneder.

Huset var lille og fattigt. Karl og hans familie havde den stue, der nu er soveværelse. Der var indgang fra bryggerset. Stuen var det vestligste fag mindre, end den er nu. Her var en lille forgang, og i resten af faget var der et tilmuret rum, hvor der har været alkover. Dog ikke i Edvards tid. Der har endvidere været åbent ildsted, der ifølge skorstensfejer Sørensen var i brug under krigen 1940-45, samt en stor bageovn i den nuværende forstue.

Staldlængen faldt ned og blev jævnet med jorden i begyndelsen af 1960'erne. Samtidig blev fordøren sat i, hvor den nu sidder, og der kom nye vinduer i stuen og kammeret (fra en gammel præstegård, siges der). Det lille gamle vindue i køkkenet er sikkert, som de oprindelige vinduer var.

Beboerne på de mange små ejendomme skulle skiftes til at køre mælk, én dag for hver ko, men Edvard havde ikke meget ud af de dage, han havde fri, for han skulle vække dem, der boede på de andre ejendomme.

Kærhuset blev først i 1960'erne solgt for 2.200 kr. til en ejendomshandler Zander. Han satte et skilt op ved ejendommen:

'Den, der rører ved noget her, bliver skudt og efterladt på pladsen'

Siden har mange forskellige mennesker boet i huset. Familien Skovholm (forfatteren) købte det 1. pinsedag 1970 gennem en ejendomsmægler Ahm i Norup.

Før 1960 var der et udhus i forlængelse af stuehuset mod øst. Det var bindingsværk og meget forfaldent. Karl mente, at udhuset var ældre end beboelsen. Aksel Skovholm har gravet ned og fundet store kampesten, syldsten og rester af lerstampet gulv. Det skete, at en ko stangede en fyldning i bindingsværket ud. Den blev ikke repareret.

Hvert år til jul kunne godsets folk få et gratis juletræ, ikke af de allerpæneste. Dem ville Edvard ikke have, for han vidste, hvor de pæne stod og fældede sig selv et: 'Å, a ka hog (hugge) jen om i jen jennest hog', sagde han.

Juleaften var mange samlet i den lille stue, og der var gåsesteg og risengrød på bordet, men man måtte spise 2 portioner grød, før man fik noget af gåsen. Datteren Ester var i mange år husbestyrerinde for faderen.

Engang havde Edvard været i Havndal med sin hund. På hjemvejen kastede han en pind i kanalen. Hunden hentede den og blev jo drivende våd og tilsmurt med mudder. Da Edvard og hunden kom hjem, rystede hunden sig godt foran Ester, der beklagede sig over, som den da så ud.

- Ja, sagde Edvard, det kunne godt se ud, som havde den været i kanalen. Det vidste han jo godt; han havde selv lavet nummeret.

Edvard havde 9 tdr.land til ejendommen. Endvidere holdt han duer, høns, ænder og gæs, som han cyklede til Randers med og solgte på torvet. Engang havde Edvard en meget gammel og kær gase. En mand på torvet ville købe den, men Edvard blev ved med at sige nej! Han kendte manden og vidste, hvor gammel gasen var. Omsider gav han dog efter, men manden købte aldrig siden fjerkræ hos Edvard.

Edvard holdt gevaldige fødselsdage. Så var der steg, rødkål og brændevin på bordet. Når stemningen var god, sagde han: 'Ka do no spell den hier *Kanonen er ladt*' Så spillede Karl på harmonika og dansen gik lystigt udenfor huset. - I stuen var der jo ikke plads.

Edvard lavede en interimistisk vognport i højen, gravede et hul ind i den og lagde lidt tag over. Men da Nationalmuseet havde gravet i højen, blev den fredet, og marken, den ligger på, inddraget under Trudsholm.

Foran huset på sydsiden var der i gamle dage en brønd, der var sat af kampesten. Den nuværende brønd er først lavet i 1940'erne. Bag huset var der en hestegang og et hønsehus.

I de senere år fik Edvard en petroleumsmotor til at tærskes ved; den havde også sin plads syd for huset. En gammel jumbe uden hjul blev lagt over den som tag. Motoren gjorde tit knuder og mens man ventede på, at Edvard skulle få den i gang, spillede hjælperne, naboerne og børnene kort. Endelig ville motoren starte, men så var det næsten mørkt.

- Nå, ja, så kunne man da vente til næste dag, og historien gentog sig.

Fortællingen her har Sysse Skovholm skrevet ca. 1980.

* * *

I september 1959 fyldte Edvard 75 år, og i den anledning gav han et interview til Randers Dagblad, hvorfra følgende bringes:

Bor et dejligt sted og er ikke ked af at skulle væk

- Og dog er der måske alligevel vemod i sindet hos Edvard Andersen, Trudsholm Kær, men nu skal han foreløbig holde sin 75 års fødselsdag.

Septembers høje, klare himmel hvælver sig over de lave engstrækninger mellem Havndal og Mariager fjord. Midt i det stille og skønne landskab ligger en lille ejendom. Den har ligget der i mangfoldige år, men nu bliver den snart forladt af sine beboere, som har søgt hvile og læ under dens stråtag igennem en menneskealder.

Til april 1960 rejser forpagter Edvard Andersen og hans datter Ester deres vej. Hvorhen ved de ikke endnu, men de sætter deres lid til, at de nok skal finde et sted at bo. Foreløbig lader man dog den kommende flyttedag være ude af tankerne. For tiden står andre ting for. Der er nok at se til i marken for dem begge, og den kommende søndag holdes der familiefest på stedet.

Edvard Andersen er født på det samme strøg. Hans far var i 15 år forkarl på Trudsholm. Senere fik faderen i forpagtning den ejendom, Andersen og hans datter nu bor i.

- Jeg kom allerede ud at tjene som 10-årig. Det var i Nebstrup, hvor jeg på en lille gård passede køer og får. Det var jo skikken på den tid, at man kom tidligt ud, og jeg længtes ikke hjem, for jeg blev behandlet godt.

Efter skoletiden blev jeg selv en karl på Trudsholm. Der har altid været gode og ordnede forhold. Der fortælles mange historier om, hvor hårdt livet levedes på herregårdene i ældre tider, men på Trudsholm gik alt roligt til.

- Jeg prøvede også at komme lidt uden for landbruget. Jeg var en tid hotelkarl i Grenå. Her traf jeg den pige, der blev min kone, og vi skulle jo finde noget, man kunne leve af. Vi kom så tilbage til min far, der havde fået stedet her i forpagtning på livstid. Efter at far døde, fik jeg forpagtningen for 30 år. Det var i 1918. Da den var udløbet, fik min datter forpagtningen, men nu er også den tid udløbet, og da vi ikke vil købe, må vi finde et andet sted at være.

- De vil ikke savne stedet her?

- Om sommeren er her jo dejligt, men om vinteren kniber det. Jeg er ved at blive for gammel til at klare det. Før i tiden, da der lå flere ejendomme hernede, var det også lettere, f.eks. med mælkekørslen, hvor man kunne skiftes til det, men i dag skal jeg køre mælk hver dag. Det er for hårdt på vinterdage.

- Har der været nok at leve af?

- Jeg vil sige, at 9 tdr.land er for lidt. Det er der sikkert ikke mange, der ville nøjes med i dag. Nu skal det tilføjes, at der hørte noget mere til før i tiden, men det var området her lige ved siden af, hvor det gamle Trudsholm lå, og det areal er blevet fredet. Vi har dog siddet og klaret os og på mange måder haft det godt. Trediverne var dog en streng tid for os alle, og for den, der vil være selvstændig, er 9 tdr.land som sagt ikke nok.

- Jeg har mange, mange gange cyklet til Randers med fjerkræ og solgt det på torvet. Sådant en dag kunne godt indbringe 25-30 kr., og det var mange penge før i tiden. Nu om stunder er der vel ikke mange, der ville cykle så langt for så lidt.

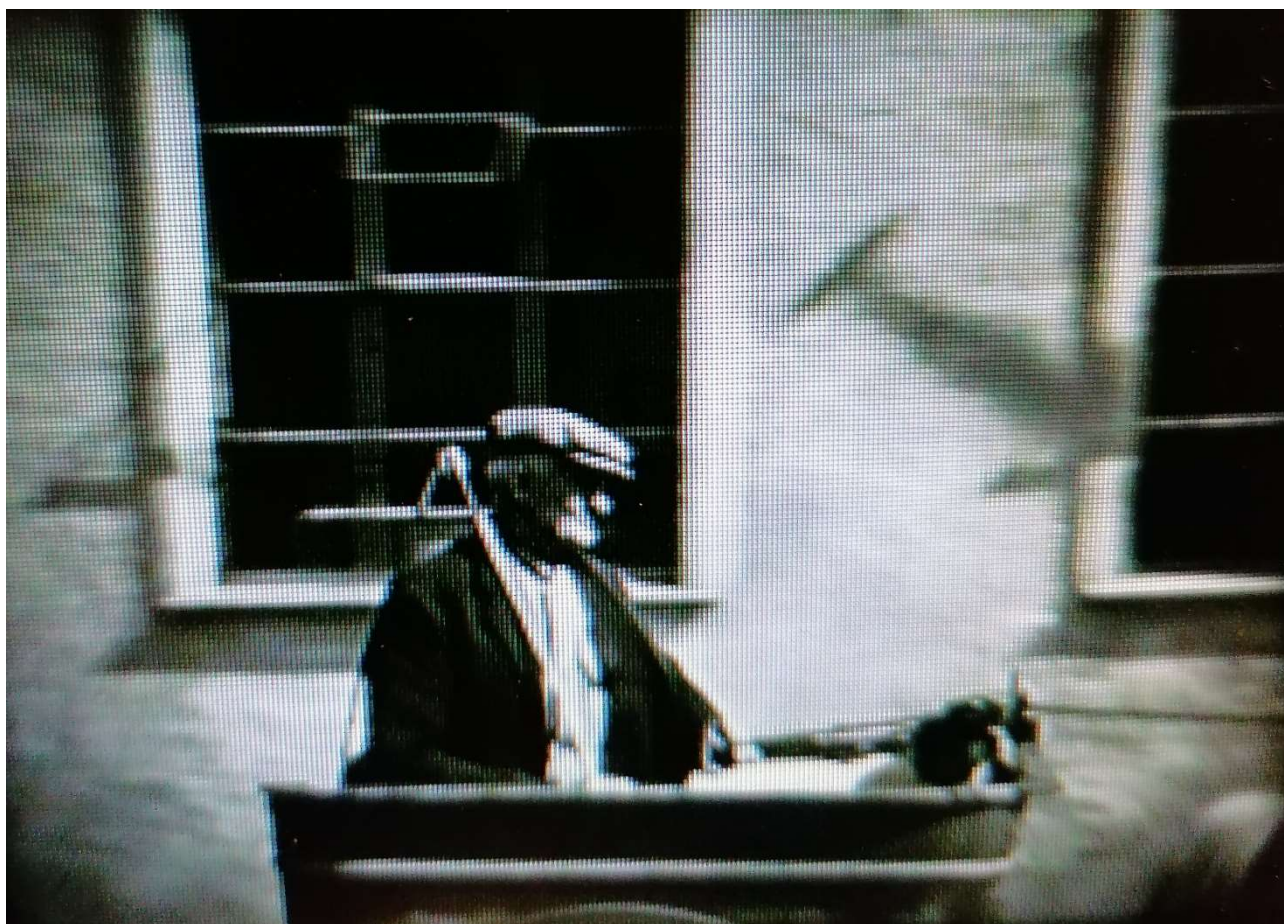
Ude foran huset sætter en flok snadrende ænder eftermiddagsfoderet til livs, og en flok høns går og finder sig føden. De er blevet indhegnet i år, og en arrig foxterrier erklærer sig som glammende vagtpost på stedet. Det er nødvendigt med dens tilstedeværelse, for Mikkel-ræv har været fræk og nærgående i år. Han har ryddet op i Andersens fjerkræbestand, men hunden kan holde ham væk.

Højen, der viser, hvor det gamle Trudsholm lå, ligger lige op ad ejendommen. Oppe fra højen er der den dejligste udsigt over fjorden og skoven helt til Als kirke.

- Bliver det alligevel ikke svært at rejse herfra?

Andersen svarer ikke, men hans datter siger:

- Jo. Vi går nok og snakker om dette her med at rejse, som om det ikke betød noget særligt, men det skal nok vise sig, at det betyder noget, når den dag kommer, da vi skal bort herfra

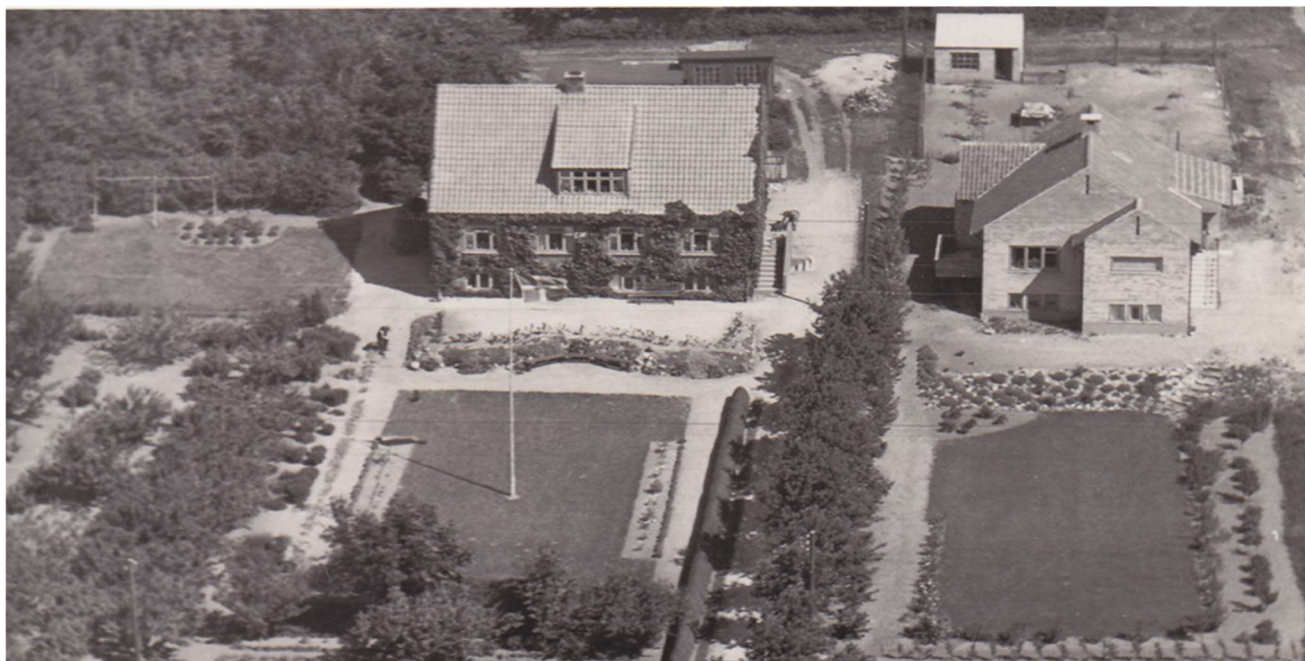
Edvard Andersen foran mejeriet med sin lille hund i vognen

Billedet er taget fra sognefilmen fra 1953

Aldershvile

Efter at Havndal i 1930 havde fået sin kirke, var byen dermed nået et stort skridt videre mod at være et bysamfund med alle vigtige faciliteter.

Endnu manglede der dog et sted for ældre, der ikke kunne klare sig uden hjælp. Det savn blev afhjulpet, da **Martine Holt** i 1934 lod opføre et alderdomshjem med plads til 9 personer. Hun gav det navnet Aldershvile og fungerede som dets bestyrer til 1948, men allerede 2 år tidligere havde hun solgt det til kommunen (Udbyneder-Kastbjerg).

Martine Holt, der var født på en ejendom i Madsdige, var kendt som en bestemt men venlig dame, der tog sig godt af beboerne på hjemmet.

Aldershvile 1953

Beboere i 1940

I 1948 overtog **Kathrine Pedersen** fra Kastbjerg arbejdet som bestyrer af Aldershvile.

Kathrine i 1953

Ny fløj med 16 værelser og 2 sygestuer

I 1962 gik kommunen i gang med at realisere et længe næret ønske om at gøre Aldershvile større. I hjemmet, som det var hidtil, var der som nævnt plads til 9 beboere, men dermed var husets udnyttelsesgrad også meget nær bristepunktet. Bestyrerinde Kathrine Pedersen havde kun et værelse som sit private enemærke. Pigeværelserne lå i kælderen, og for beboerne var pladsen også trang.

1965 - set fra sydvest.

Fotograf: Stjernefoto Århus

I december måned 1963 kunne Udbyneder-Kastbjerg kommune indvi et alderdoms- og plejehjem, som man havde al mulig grund til at være stolte af og glade for.

Det man indviede, var dels et nyt hjem og dels en modernisering af det, man havde haft hidtil - og det vel at mærke en modernisering så omfattende, at man kunne opfatte også det gamle som nyt. I interiørerne mærkede man slet ikke nogen forskel, og hvad angik det ydre, havde arkitekten Frede Skøt, Hobro, også haft held til at skabe god overensstemmelse. Et større, smukkere og mere formålstjenligt Aldershvile havde man fået i Havndal.

Nu havde man vinkelret på den gamle bygning opført en beboerfløj, hvor der i 2 etager var indrettet rummelige stuer til 16 beboere, herunder 2 stuer, der kunne slås sammen til brug for et ægtepar. Derudover blev der i nybygningen indrettet 2 sygestuer med 2 senge i hver, hvilket gav mulighed for en maksimalbelægning på 20.

Det var tanken med disse sygestuer, at de skulle kunne bruges af rekreationspatienter og til efterbehandling af sygehuspatienter.

I beboerfløjen blev desuden indrettet toilet- og vaskerum samt andre hjælperum, og i fløjens nordlige ende på grænsen til den gamle bygning fik man et stort, moderne og yderst velindrettet køkken.

Byggeomkostninger omkring 500.000 kr.

Usikre faktorer i byggeforetagender oplevede man også i Havndal. Udvidelsen og ombygningen af Aldershvile skulle egentlig have været færdig omkring 1. februar 1963, men der kom vanskeligheder med at skaffe arbejdskraft, og så måtte man finde sig i senere færdiggørelse. Byggeriet blev også noget dyrere end beregnet. Efter det overslag, man gik ud fra, skulle byggeudgiften være blevet 400.000 kr., men da der dels var sket prisstigninger, og man dels måtte regne med kurstab, ville byggeomkostningerne formentlig komme op i nærheden af 500.000 kr.

I indvielsen deltog foruden hjemmets beboere amtmand Povl Holck, Randers, arkitekt Skøt, Hobro, håndværkerne, sundhedskommissionens formand samt sognerådets medlemmer.

I 1974 trak Kathrine Pedersen sig tilbage efter 26 år som bestyrer for at overlade ledelsen til unge, friske kræfter.

Mariager kommune havde ansat ægteparret **Inger og Lars Gebuhr**, der kom fra Rødovre, som kommende bestyrerpar. Inger var uddannet sygeplejerske.

Her skænker Lions Club ved Vagn Pedersen hjemmet en filmfremviser.

Fra venstre ses: Inger Gebuhr og blandt beboerne ses Karen Holst, Vibeke Nørgaard, Tove Pedersen, Lise Laursen. Bagerst i lokalet Peter Laursen og Kai Byrdal, Lions Club.

Fra højre ses: Vagn Pedersen, Lars Gebuhr og Erik Østergaard.

Fotograf: Niels Reiter, Amtsavisen Randers, 1984.

* * *

Støtteforeningen Gryden

En forening med navnet Gryden havde i forsommeren 1990 en fornem premiere i den tidligere Udbyneder-Kastbjerg kommune.

Foreningen mærkede en helt utrolig opbakning, og den kom som kontante bidrag, og også personligt. - Mangler I en hånd, så sig til, lød det.

Gryden skulle være en slags støtteforening for beboerne på Aldershvile. Tidligere var der gennem de offentlige kasser penge til meget mere end nu, men sparekravene havde sat sine spor. Her tog Gryden over. Foreningen kunne økonomisk hjælpe her og der, men dens egentlige formål var hjertevarme, f.eks. var der i dejligt solskinsvejr hjælpere til at give

beboerne en køretur i kørestole rundt i byen. Foreningen havde sit første egentlige arrangement i forbindelse med Grundlovsdag 1990. Her samledes omkring 100 til aftenhygge i haven ved Aldershvile.

Grydens første formand var **Vita Sommer**, Lene Nielsen kasserer, Verner Dahl sekretær og øvrige bestyrelsesmedlemmer var Tove Nielsen og Erling Christiansen.

Gryden var parat til at hjælpe beboere, som skulle på besøg, til fest eller i kirke, og der blev arrangeret mange gode udflugter og hyggelige sammenkomster på Aldershvile, f.eks. pakkefest, bankospil og høstfest. Politiorketret fra Randers og folkedansere fra ind- og udland besøgte Aldershvile flere gange.

Pensionistorkestret kom også gerne på besøg.

En fin sommertradition var i en hel del år Friluftsgudstjenesten, hvor Gryden i samarbejde med menighedsrådet stod for de praktiske rammer,

I mange år blev Gryden 'holdt i kog' med skiftende bestyrelser.

* * *

De kommunale omsorgsdamer kom ligeledes på hjemmet, hvor de flittigt skabte aktiviteter og hyggeligt samvær med beboerne. Der blev syet, strikket og kniplet. Hvert år i november blev der af medarbejdere, pårørende og andre afholdt Julebasar på hjemmet med tombola og en salgsbod med juleting lavet af beboerne. Også folk udefra kom med fremstillede ting og sager til basaren. Endvidere var der amerikansk lotteri og man kunne købe kaffe og brød. Pensionistorkestret gav nogle numre. Overskuddet kom beboerne til gode.

Basaren var godt besøgt. Èt år - i 1991 - trængtes 150 gæster, og selv om man gjorde sit bedste for at skaffe plads i kaffestuen til alle, var det knap nok muligt, men de besøgende tog det pænt og interesserede sig i høj grad for basarens forskellige tilbud.

- Pyh, det er godt, vi snart får de nye fællesrum og den bedre plads, det giver, lød det fra **leder Marie Daugaard** efter dagens tilløbsstykke, og samtidig glædede hun sig over det fine økonomiske resultat af basaren.

Omsorgsdame **Anne Thorsen** sammen med Clara Nielsen
Fotograf: Rich. Sylvestersen, Amtsavisen Randers

* * *

Aldershvile udvides og ændres

I pakt med tidens krav blev der i 1992 foretaget en udvidelse og ændring af hjemmet til et ældrecenter med mange aktiviteter.

Aldershvile var efterhånden ret utidssvarende med små værelser og bedagede faciliteter.

Daværende formand for socialudvalget, **Arne Holm**, udtalte til Amtsavisen i december 1990:

- Værelserne er for små og beboerne har hverken eget toilet eller håndvask. Derfor vil vi i stedet bygge værelserne om til små selvstændige lejligheder, hvor både beboere og personale får bedre forhold. At hjemmet bygges om til et ældrecenter, betyder ikke, at der bliver skåret ned på den pleje og overvågning, som de ældre får i dag. Samme trygge forhold som i dag, det bliver bare mere komfortabelt.

Den længe planlagte ombygning og modernisering af Aldershvile kom et langt skridt videre, da et enigt byråd i juni måned 1991 godkendte socialudvalgets indstilling om ombygningen.

Den offentlige licitation i september 1991 gav det resultat, at udgifterne til byggearbejdet med til- og ombygning ville beløbe sig til godt 11,3 mill. kr., svarende til 567.000 kr. pr. bolig for 20 ældreboliger.

Arkitekt **Hauge Bjerre**, Havndal, var både arkitekt og totalrådgiver på byggeriet.

Allerede i oktober 1991 kunne man officielt markere igangsættelsen af det store byggeri, og det første spadestik blev behørigt foretaget af borgmester **Jens Ole Søndergaard**, Mariager, de fire næste af beboer på hjemmet **Andreas Nielsen**, formand for Pensionistforeningen **Niels Anker Hansen**, plejehjemsleder **Marie Daugaard** og endelig socialudvalgsformand **Arne Holm**.

Byggeriet blev påbegyndt og allerede i juni måned 1992 kunne 15 beboere flytte ind i den nye tilbygning. Efter endt renovering af den gamle bygning stod hele huset klar i december måned til at modtage henholdsvis daværende og nye beboere.

Den 23. januar 1993 markerede byrådet afslutningen på bygge-aktiviteterne med en indvielse. Det skete med fest, musik, taler og åbent hus.

Politi-orkestret underholdt og Mariager-Folkedanserne kunne rigtigt svinge sig i det nye store fællesrum Lysthuset!

I sin velkomsttale ved indvielsen af Havndal ny ældrecenter udtalte leder **Marie Daugaard** bl.a.:

- Vi håber, at det må blive et sted, hvor ung og gammel mødes, og allermest et sted, hvor ældre må finde tryghed i at bo. Med Havndal ældrecenter er der åbnet mulighed for nye tilbud i form af boliger og en udvidelse af nuværende aktiviteter, både for beboere, gæster og brugere af de arrangementer og aktiviteter, der vil kunne finde sted fremover.

Det nye ældrecenter omfatter 16 et-rums boliger og 4 to-rums boliger med eget køkken og bad. Hertil er knyttet 18 ældrevenlige boliger opført i nærhed af Aldershvile.

Nye gæster på Aldershvile

At der i den nye tilbygning blev indrettet det store fællesrum Lysthuset kom i høj grad - og til stor glæde - i brug til mange aktiviteter og foreningsarrangementer i alle årene siden.

Pensionistforeningen i Havndal-området havde i flere år haft Havndal-Hallen og dens cafeteria som en slags hjemmebane. Hver tirsdag eftermiddag havde et halvt hundrede ældre, ofte flere, været samlet i hallen til kaffebord, kortspil, gymnastik, musik m.v., men i foråret 1993 kunne de ældre flytte til Aldershvile, hvor der nu var god plads til dem i Lysthuset til denne form for ældreaktivitet.

Også foreningen Gryden kunne være her, ligesom Aktivitetsudvalget, som på grundlag af kommunalt tilskud afholdt flere årlige fester / arrangementer enten her eller i Estraden for alle pensionister i området.

Aldershvile modtog arv både i 1991 og i 2003

I en tid med stigende knaphed på sociale ydelser modtog Aldershvile 2 gange testamentariske gaver.

Den første arv i 1991 var på ca. 328.000 kr., og kom fra Christian Thomsen, Solvang, der var uden arvinger og som ved sin død betænkte plejehjemmet og dets beboere.

I kommunalt regi blev nedsat en fondsbestyrelse, der fik hjemmets leder, **Marie Daugaard** som formand og som bestod af borgmesteren i Mariager, **Jens Ole Søndergaard**, og den stedlige præst, **Bodil Hindsholm Hansen**. Lokalt blev det drøftet, hvordan den rare pengegave bedst kunne opfylde ønsker. I årenes løb har fondsbestyrelsen haft skiftende medlemmer.

Flot ny hovedindgang fra vest

Springvand i haven

I 1994 blev der i samarbejde med Gryden og frivillige fra egnen anlagt et havebassin med flot springvand - og fisk, bekostet af arven samt ved bidrag fra et lokalt pengeinstitut.

På plænen foran Aldershvile og ældreboligerne gik en gruppe af frivillige, nemlig 15 mand m/k, en dag i oktober i gang med at skabe den oase, som var forudset allerede ved udvidelsen af Aldershvile, men som ikke fandt plads i politikernes projekt: Et havebassin.

Det var første trin i planen om at forskønne plænen. Der skulle også lægges fliser, plantes, anlægges en køresti og siddepladser. Endog ønskede man sig, at der blev lagt lys i springvandet!

Socialudvalgsformand **Henning Mogensen**, der forestod indvielsen af springvandet, roste såvel det fine resultat som forarbejdet således:

- Havndal er nok den eneste af byerne i Mariager kommune, hvor man gør tingene på den her måde

Han hentydede dermed til, at man i Havndal ikke blot havde siddet med hænderne i skødet og set til, da det oprindelige projekt, som ovenfor nævnt, blev forvandlet til en græsplæne. - Nej, hænderne kom op af lommerne!

Den anden arv i 2003 på flere hundrede tusinde kroner blev givet af Oskar Petersen, der i en årrække havde drevet en ejendom på Dalbyovervej (nu Trudsholmvej), og som havde boet sin sidste tid på Aldershvile.

Det bestemtes, at arven skulle investeres og afkastet heraf anvendes til fordel for hjemmets beboere, f.eks. til udflugter, nyanskaffelser - blot det kom beboerne til gavn og hjælp.

Af afkastet fra de arvede midler blev der i 2014 anlagt et smukt rhododendronbed med mindre og større buske m.m. ved parkeringspladsen nord for den gamle bygningsdel af hjemmet.

Pavillon er kommet til i haven

Ældresagen

I flere omgange har også Ældresagens Aktivgruppe i Havndal bidraget til fornøjelse på hjemmet, f.eks. i 2018, hvor gruppen i flot samarbejde med personalet arrangerede en festlig dag med god mad, dans og musik, da indvielsen af hjemmets nye køkken i tilknytning til Lysthuset fandt sted. En pavillon kaldet Orangeriet er opstillet ved det nordvestlige hjørne af hjemmet til hyggeligt ophold.

Aktivgruppen har i nogle år afholdt arrangementer på Aldershvile til glæde for både beboere og pårørende.

* * *

Aldershvile omdannes til sundhedscenter og ældreboliger

I forbindelse med byrådets forhandlinger om budget 2020-2023 (Randers kommune) blev det besluttet at omdanne ældrecentret Aldershvile. Omdannelsen betyder, at 12 boliger afvikles og bliver til et nyt sundhedscenter, og de resterende 8 bevares som ældreboliger med kald.

Det forventes, at ombygningsarbejdet påbegyndes i april måned 2021.

Kilder: Diverse artikler i Amtsavisen Randers og Randers Dagblad samt uddrag fra bogen Havndals historie gennem 125 år.

Branden på Toftegaard 1920

Artikel i Mariager Venstreblad 03.02.1920

Sognefoged Kraghs Gaard nedbrændt. En kostbar Besætning blev i Flammerne

I gaar morges har den røde Hane galet for anden gang i det nye Aar i Kastbjerg: denne gang er det gaaet ud over Sognefoged, Gaardejer Thomas Kraghs Gaard, der brændte ned til Grunden.

Enke Kathrine Gustavsen, Kastbjerg, der boede tæt ved Gaardejer Kraghs Gaard, opdagede ved 3½ tiden om Morgenens, at det brændte på Gaarden. Hun skyndte sig over til den brændende Gaard og fik vækket Beboerne, der kun med Nød og Næppe nåede ud af de brændende Bygninger. De fleste var i bart Linned, kom ud med Klædningsstykker på Armen. Sognefogeden reddede sin Tegnebog samt Skattebeløbene, han havde indkasseret til Amtsstuen, hvorimod alle Skattebøgerne og et kontant Beløb paa ca. 100 kr. indebrændte.

Ilden bredte sig med rivende Hast, og det var saa at sige umuligt at tænke paa at redde Besætningen. En Karl løb ind i Stalden og forsøgte at faa en hvid Hest ud, men Taget skred og Karlen kom stærkt forbrændt ud, mens Hesten løb tilbage i Stalden. Med undtagelse af en sort Hoppe blev Besætningen, der var Egnens bedste, i Flammehavet. Blandt de brændte Dyr var desværre også Kronjyden's Præmiehingst Leif, der var udstationeret til Sognefogeden.

De brændte Bygninger var forsikrede i Alm. Brandforsikring for 40.000 kr. Løsøre og Besætning, Avl og Redskaber var forsikrede for 68.000 kr. Ildens Opkomst skyldes formentlig Kortslutning.

* * *

I bogen RANDERS AMT udgivet i 1948

beskrives **TOFTEGAARD**, Kastbjerg pr. Havndal, således:

Gaarden tilhører Gaardejer Anders Kragh, der er født på Gaarden 05.09. 1883 og er Søn af Eline og Thomas Jensen Kragh. Den har tilhørt Slægten

i flere Generationer, og Faderen havde Gaarden fra 1895 til sin Død 1931. Moderen drev den videre, indtil Sønnen i 1938 overtog Ejendommen. Den gamle Gaard blev ved en Brand 1920 fuldstændig ødelagt, og Thomas Kragh opførte samme Aar en ny Gaard på Stedet. Den er firlænget og ligger i den vestlige Ende af Byen med god Udsigt over Egnen. I 1939 lod Anders Kragh bygge nyt Hønsehus og Maskinhus. Bygningerne er velholdt, og der findes gode og tidssvarende Landbrugsmaskiner og Avlsredskaber.

Grundarealet er paa 65 Tdr.Land, hvoraf 52 Tdr.Land er Mark og 13 Tdr.Land er Eng. Marken er merglet 1905. Gaarden drives som almindeligt Landbrug i 8 Marksdrift. Besætningen bestaar af 7 Heste, 1 Avlstyr og 18 Køer og 24 Ungkreaturer. Saavel Heste- som Kvægbestanden er af jydsk Race. Paa Gaarden er endvidere opstaldet en Foreningshingst, og Hestene er stambogsført. Hopper er kaaret i 1. Klasse.

Anders Kragh har været på Dalbryneder Højskole 1899 og Frederiksborg Højskole i Vinteren 1903-04. Han nyder stor Anseelse på Egnen og beklæder flere Tillidshverv. Efter Faderen, der var Dannebrogsmænd, overtog han 1931 Hvervet som Sognefoged. Han er Medlem af Sognerådet, Formand for Menighedsrådet og er bl.a. ogsaa Formand for Kornnævnet.

* * *

Inden Anders Kragh i 1938 overtog 'Toftegaard', havde han ejet 'Kastbjerg Østergaard' (Landevejen 19), hvor han boede med sin familie i en årrække.

Anders Kragh var gift med Anna Kirstine Kouring Bach, der var Datter af Karen og Kristen Sørensen Bach, fhv. Gaardejer i Kastbjerg Sogn. I Ægteskabet var der to Børn, Karen Eline, født 18.12.1910, og Jenny, født 30.01.1914 (Jenny blev i 1940 gift med gårdejer Charles Brøndum, Ø. Kondrup, tilføjet af Red.)

Gaardens Matr.Nr.: 12 a m.fl. Kastbjerg
Ejendomsskyld: 69.500 Kr.

Foto: H.Varbecks Eftf. Randers

Den 1. november 1958 købte **Ove Nielsen**, Kastbjerg, 'Toftegaard'. Ved overtagelsen havde gården et areal på 52 tdr.land, idet der året forinden var frasolgt 13 tdr.land markjord. Ove Nielsen tilkøbte 2 gange yderligere arealer, nemlig 42 tdr.land i 1966 og 28 tdr.land i 1995. Skete i forbindelse med køb af 2 gårde i Kastbjerg, hvor bygningerne efterfølgende blev frasolgt. Gården har i årene været drevet som traditionelt landbrug med dyr og planteavl. I 1997 var det dog slut med kørerne og i 2003 ligeledes med svinene. Siden da alene med planteavl og nogle ammekøer. Kirsten og Ove Nielsen bor stadig på gården, som siden 2007 har været omdannet til et interessentskab 'Toftegaard I/S' i et ejerforhold med 25% til Ove Nielsen og med 25% til hver af børnene Ole, Ulla og Thomas.

Toftegaard 1974. Foto: Privatejet

Vil du vide mere om egnen og befolkningen, er du velkommen til at besøge:

HAVNDAL EGNSARKIV

Udbyneder - Kastbjerg Sogne
Vesterbro 1, 8970 Havndal
Tlf. 86 47 10 13

e-mail : havndal.egnsarkiv@mail.tele.dk
www.havndalegnsarkiv.dk

Find os også på

Vi har åben hver torsdag fra kl. 14 til 17
eller efter aftale.

Bestyrelse i Udbyneder-Kastbjerg Lokalhistorisk Forening:

Formand:	Inger Knudsen	86 47 00 59
Næstformand:	Kirsten Bugge	86 47 05 03
Kasserer :	Erik Bækgaard	86 47 04 21
Sekretær :	Kirsten Metzker	86 47 03 96
	Hanne S. Sørensen	25 12 01 80